

УДК 72.01

ДОСВІД ВПРОВАДЖЕННЯ ПОЛОЖЕНЬ КОНЦЕПЦІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ МІСЬКОГО СЕРЕДОВИЩА В УКРАЇНІ

САВЧУК Володимир

Харківський національний університет міського господарства
імені О.М. Бекетова, Харків, Україна
savchukvv17@gmail.com

Запропоновано порівняти досвід впровадження концепції сталого розвитку на різних рівнях - від міжнародних документів ООН до державного законодавства України. На прикладі імплементації одинадцятої цілі програми – «Сталий розвиток міст та спільнот» - розглянуто особливості цього процесу та виявлено деякі розбіжності в інтерпретації цієї цілі та підходів до її досягнення на різних рівнях законодавства - від міжнародного до місцевого. Виявлено, що з часом на загальнодержавному рівні відбувається перехід від загальних абстрактних принципів до конкретного плану заходів та виокремлення пріоритетів, проте стратегічні напрями впровадження потребують кореляції з місцевими ініціативами.

Ключові слова: сталий розвиток, урбанізація, міське середовище, законодавство, культурна спадщина, міська влада.

ВСТУП

Заявлена тема дослідження, є актуальною через поєднання проблем, що виникли в останні десятиріччя, це насамперед пов'язано як з загальносвітовими процесами глобалізації та зміною економіки на постіндустріальну, а також із «радянським спадком» екологічних та урбаністичних проблем типової забудови. Звичайно увесь цей негативний контекст ще посилюється воєнною ситуацією протистояння із зовнішнім агресором – величезні території деградують та піддаються руйнації. Тож до минулих проблем екології, знеособлення архітектурного середовища унаслідок трансляції однотипних форм та підходів «сучасної архітектури», нищення історичної забудови, сегрегації та збідніння населення додалися ще й проблеми воєнного часу. Для відповіді на ці виклики, світова наукова спільнота наприкінці ХХ сторіччя запропонувала концепцію сталого розвитку, яка охоплює екологічні, економічні та соціальні аспекти життя суспільства [1].

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

У вказаному контексті аналіз досвіду впровадження положень концепції сталого розвитку, зокрема в аспекті одинадцятої цілі – «Сталий розвиток міст та спільнот» в архітектурній та містобудівній діяльності в Україні є вкрай

важливим, бо потребує процедурної імплементації на різних законодавчих рівнях.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

Історично так склалося, що у вітчизняній архітектурній та містобудівній діяльності сталий розвиток розуміється переважно у вузько-екологічному контексті, і зазвичай не беруться до уваги економічні та культурні аспекти. Ця ситуація зрозуміла, оскільки під час СРСР стиль урбанізації фокусувався на виробничих процесах, де людина розглядалася як робоча одиниця, і архітектори забезпечували її мінімальним простором для функціонування. Тому, питання, пов'язані з екологією міст, здоров'ям його мешканців, стали пріоритетними. Проте, на практиці, ситуація ще більш складна, оскільки будівельний бум останніх десятиріч завдає шкоди зеленим насадженням, а автомобілізація призводить до зростання викидів, що контрастує зі здобутками в теорії архітектури та законодавстві. На додачу до цього, існують розбіжності в розумінні підходів щодо впровадження ідей сталого розвитку на різних рівнях влади. Тому, потрібно актуалізувати питання приведення у відповідність уявлень про сталий розвиток та його впровадження на всіх рівнях, включаючи міжнародне товариство, державну та місцеву владу, місцеві громади та професійні спільноти.

На Світовому саміті «Ріо+10» зі сталого розвитку в Йоганнесбурзі (ПАР) у 2002 році було прийнято два фінальних документи: Йоганнесбурзьку декларацію зі сталого розвитку та План виконання рішень, що визначали цілі, часові рамки та зобов'язання з широкого кола розглянутих питань, які спрямовані на зміну життя людства по всій планеті. Прийнята декларація була спрямована на забезпечення життєпридатності навколишнього середовища, якість повітря, води, землі та збереження біорізноманіття. Для забезпечення цієї екологічної складової пропонувалися принципи господарювання, що націлені на зменшення вуглецевого сліду, контроль за життєвим циклом продукції, переробку відходів та впровадження ресурсо-заощаджувальних технологій. Що стосується соціальної складової, то тут мова йде про дотримання прав людини взагалі - право на життя, медичну допомогу, освіту та гідну працю. Важливо відзначити, що в Плані виконання рішень, прийнятому на саміті, вперше були запропоновані конкретні практичні дії задля досягнення поставлених цілей з визначеними термінами.

Щодо України, то ми бачимо, що у країні існує намір відповідати вимогам світової спільноти щодо сталого розвитку. Це відображено в Комплексній програмі реалізації рішень, які були прийняті на Всесвітньому саміті зі сталого розвитку на 2003-2015 роки [2]. Ознайомившись із змістом, ми можемо відзначити, що програмою передбачалося здійснити лише науково-методичне та організаційно-інституційне забезпечення впровадження засад сталого розвитку замість практичних заходів щодо виконання поставлених завдань. Основна увага зосереджувалася на просвіті та створенні відповідних державних структур, які мали займатися організаційними питаннями впровадження сталого розвитку, а не на практичних заходах щодо їх виконання.

Чітке відображення недоліків такого підходу можна побачити, зокрема, у Звіті про виконання заходів з реалізації стратегії подолання бідності, де виділене державним бюджетом невелике фінансування на відповідні заходи було використано лише на 50% [3]. Наприклад, Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України запланувало витратити 4,5 млрд гривень на реалізацію проєктів з формування інфраструктури територіальних громад, створення комфортного середовища для населення та будівництва житла, проте було витрачено лише 2,5 млрд гривень [3, с. 93-94]. Таким чином, є ще багато роботи на шляху до досягнення поставлених цілей.

Треба відзначити, що затверджені у 2002 році на Світовому саміті «Ріо+10» в Йоганнесбурзі обов'язки країн по впровадженню сталого розвитку та терміни їх виконання, так звані «Цілі розвитку тисячоліття» спливали у 2015 році. Тож на наступній конференції «Ріо+20» у 2012 році було прийнято рішення про розробку нових, практичних і вимірюваних цілей і завдань, які повинні були бути затверджені на вищому рівні саме у 2015 році. Тож 25 вересня 2015 року за результатами попереднього періоду було прийнято офіційний документ (резолуцію) Генеральної Асамблеї ООН «Перетворення нашого світу: Порядок денний в області сталого розвитку на період до 2030 року», який оголошував новий план дій для виведення світу на траєкторію життєстійкого розвитку [13]. Зокрема були сформульовані та затверджені 17 цілей нового плану дій, які набули чинності 1 січня 2016 року, а робота над цим планом дій розраховувалася на 15 років — до 2030 року.

В Україні відповіддю на цей крок стала розробка Національної доповіді «Цілі сталого розвитку: Україна» від Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, яка нажаль не мала законодавчої сили. Також було запропоновано декілька проєктів закону про стратегію сталого розвитку України до 2030 року, які на жаль не були прийняті. Серед законодавчих актів було прийнято лише Державну стратегію регіонального розвитку до 2020 року (в редакціях 2014, 2017, 2019 та 2020 року) та видано Указ Президента «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» (2019 р.), які мали декларативний та рекомендаційний характер.

ВИСНОВКИ

На жаль, сьогодні в Україні ми не маємо чинної державної програми сталого розвитку з певними завданнями та термінами виконання, лише якісь окремі заходи ми можемо спостерігати на місцевому рівні у програмах окремих міст та регіонів. Однак певним кроком вперед є Постанова кабінету міністрів України «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки», де зазначається, що наша країна має значний історико-культурний потенціал, що є важливою конкурентною перевагою для подальшого розвитку. У той же час, серед головних проблем міського середовища зокрема визначаються недостатня інфраструктура та хаотична забудова історичних населених пунктів, територій об'єктів всесвітньої спадщини, пам'яток культурної спадщини та історико-культурних заповідників [4]. Тож, серед пріоритетів регіонального розвитку на період до 2027 року зазначається необхідність охорони культурної спадщини та збереження

традиційного характеру середовища населених пунктів. На жаль, в планах стратегії щодо розвитку середніх та малих міст відсутні заходи щодо розвитку міського середовища, а лише розширення зелених насаджень, модернізацію інфраструктури та реновація залишених територій та виробничих об'єктів [4].

З позитивних моментів також можна зазначити, що в науково-методичному секторі ми маємо значні досягнення - вчені з різних галузей знань вже давно включили цю проблематику до своїх наукових досліджень. Наприклад, у галузі містобудування та архітектури, окрім численних наукових досліджень, вже розроблено та впроваджено в навчальний процес ВНЗ безліч освітньо-професійних та освітньо-наукових програм. Крім того, ми можемо спостерігати певний прогрес в цьому напрямку, як з «формальних» місцевих владних структур, так і з неформальних громадських ініціатив «знизу». Зокрема, варто згадати проєкт «Інший шлях» у Харкові, оновлення міських парків у Жмеринці в рамках проєкту «PLAN Z», заходи «Комфортне місто» у Добропіллі в рамках проєкту «Лабораторія Міського Простору» та інші успішні ініціативи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Report of the World Commission on Environment and Development "Our Common Future" 1987 UN Doc. A/42/47. – 1987.
2. Звіт Рахункової палати України «Про результати аналізу виконання заходів з реалізації стратегії подолання бідності» № 23–3 від 11.09.2018.
3. The Future We Want: Outcome document of the United Nations Conference on Sustainable Development Rio de Janeiro, Brazil, 20–22 June 2012 URL: <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/733FutureWeWant.pdf>
4. Постанова кабінету міністрів України «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки» від 5 серпня 2020 р. № 695, Київ.

SAVCHUK V.

EXPERIENCE OF IMPLEMENTING THE PROVISIONS OF THE CONCEPT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF THE URBAN ENVIRONMENT IN UKRAINE

It is proposed to compare the experience of implementing the concept of sustainable development at different levels - from UN international documents to the state legislation of Ukraine. On the example of the implementation of the eleventh goal of the program - "Sustainable development of cities and communities" - the peculiarities of this process were considered and some differences in the interpretation of this goal and approaches to its achievement at different levels of legislation - from international to local - were revealed. It was revealed that over time, at the national level, there is a transition from general abstract principles to a concrete plan of measures and the identification of priorities, however, the strategic directions of implementation need to be correlated with local initiatives.

Key words: sustainable development, urbanization, urban environment, legislation, cultural heritage, city government.